
Fauna och Flora 60: 46–52 (1965)

Fågelfaunistiskt från Ammarnäs- och Sorsele-områdena i Södra Lappland sommaren 1964

AV ANDERS ENEMAR, INGVAR LENNERSTEDT & SÖREN SVENSSON

Från slutet av maj till början av juli 1964 fortsatte det fältornitologiska »team-work» som året innan påbörjades i Ammarnäs-området och som har som sin främsta uppgift att studera dynamiken i ett antal biotopers fågelbestånd (cf. ENEMAR 1964). Årets arbete innebar dels en upprepning av inventeringsarbetet i de provytor som upprättades 1963 och som är till den övervägande delen belägna i den subalpina björkskogen, dels inmätning och inventering av nya provytor, belägna på Kuoltatjäkkos fjällhedar, drygt en mil söder om Ammarnäs. I undersökningarna, som bedrivs med stöd av Statens naturvetenskapliga forskningsråd, deltog förutom ovannämnda författare BENGT ALM, SVEN ÅKE HANSON, HARRY MYHRBERG, ERIK NYHOLM och BENGT SJÖSTRAND.

Resultaten av provytarbetena redovisas i annat sammanhang (ALM, ENEMAR, MYHRBERG & SVENSSON 1965; ENEMAR, HANSON & SJÖSTRAND 1965). I föreliggande uppsats behandlas sådana observationer som gjorts vid sidan av verksamheten i provytorna. Endast sådant har medtagits som kompletterar de mera uttömmande artgenomgångar, vilka presenterades på basis av 1963 års fältarbete (MYHRBERG 1964; SVENSSON 1964) eller som betyder konstaterade ändringar i status hos arter som är mycket sparsamt eller ej alls företrädna i provytebestånden. För samtliga observationer svarar en eller flera av gruppens medlemmar. En uppräknig av de berörda observatörerna i varje enskilt fall har ansetts onödig. För samtliga iakttagelser gäller dock att alla medlemmar i gruppen godkänt underlaget för artbestämningen, vilken som framgår av det följande endast i undantagsfall gällt ur fältbestämningssynpunkt svårare arter. Påpekas bör att SÖREN SVENSSON ensam svarar för materialet från Sorsele-området. Beträffande förekomsten av spov och vipa i sistnämnda trakt hänvisas till särskild uppsats (SVENSSON 1965).

Av de arter som observerades i Ammarnäsområdet 1963 enligt MYHRBERGS redogörelse återsågs alla 1964 med undantag av åra, fjällgås, duvhök, jaktfalk, skogssnäppa, gråtrut, större hackspett, spillkråka, gärdsmyg, nordsångare och snösparv. För Sorsele-områdets del saknades i årets anteckningsmaterial tofsmes och sidensvans.

Observationer i samband med ett par snöfallsperioder

Under de sista dagarna av maj och de första av juni strömmade kyliga luftmassor från Ishavet in över norra Skandinavien och präglade väderleken under början av juni. Den 6 juni passerades Norrland av ett lågtryck, vilket medförde nederbörd, som i fjälltrakterna föll huvudsakligen i form av snö eller snöblandat regn. I Ammarnäs varade snöfallet denna dag ungefär mellan kl 13.00 och 19.00. Landskapet kom att se helt vintrigt ut med några cm tjockt snötäcke på marken. En mängd snö låg även på trädens grenar. Avsmältningen började påföljande dag, men redan den 8 juni var det dags för nästa nederbörd. Vid middagstiden började det nämligen regna, men regnet övergick så småningom till snöfall. Huvuddelen föll på kvällen den 8 och på morgontimmarna den 9 juni. Snön täckte landskapet den 9 juni på samma sätt som tre dagar tidigare. Den 10 satte så den definitiva snösmältningen igång vilken snabbt resulterade i ett snöfritt landskap.

Vid tiden för snöfallen var häckningen i full gång för en rad arter. Bestånden av sent anländande arter såsom trädgårdssångare och grå flugsnappare var ännu ej fulltaliga. Under de inventeringar och excursioner som gjordes i den snötäckta terrängen kunde en rad verkningar av det bistra vädret på fågelfaunan noteras. På vägarna smälte snön undan allteftersom den föll och även omedelbart intill bäckar och smärre vattendrag förblev marken snöfri. Här samlades mängder av småfågel, främst blåhake, lappsparv, stenskvätta, buskskvätta och ängspiplärka. På en sträcka av tre km i övre barrskogen väster om Ammarnäs inräknades från bil över 50 blåhakar. Längs vägen från Ammarnäs till Högbäckens renslakteri inräknades på samma sätt över 70 lappsparvar, fördelade på ett flertal småflockar. I Ammarnäs samhälle var snötäcket tunnare och sönderbrutet av mindre fläckar barmark. Här fanns gott om svalor och flugsnappare. Både svartvita och grå flugsnappare syntes allestädes närvarande. Sistnämnda art sågs i helikopterflykt jaga insekter tätt över vattenytan

i en liten tjärn, varvid ytan ofta tuschades av fåglarna. I anslutning till myrstråken mellan Ammarnäs och St. Tjulträsk sågs berglärkor, ljungpipare och ringtrastar, arter som tillfälligt lämnat sina högre belägna tillhåll. I provytorna i fjällbjörkbältet var det påfallande tyst. Enstaka strofer av lövsångare, järnsparv eller trast var i stort sett det enda som hördes i det vintriga landskapet.

För arter som vid tiden för snöfallen var igång med äggläggning eller ruvning kunde det misstänkas att åtskilliga kullar skulle komma att övergivas. Sådana fall kunde också konstateras men materialet blev inte stort emedan bofyndens antal vid denna tidpunkt på säsongen inte hunnit bli stort. Vidare är det naturligtvis svårt att med full säkerhet konstatera att just snöfallet varit orsaken till att ett bo med intakt äggkull övergivits. Det är naturligtvis också möjligt att honan förolyckats eller övergivit kullen av annan anledning än snöfallet. Det är dock mycket osannolikt att detta varit fallet mer än undantagsvis. Vad som iakttagits redovisas i sammandrag artvis i det följande.

Järnsparv: Bo med 6 ägg hittades den 9 juni och visade sig vara övergivet. Äggen innehöll embryon av 5–6 dygns ålder. Dessutom hittades en dryg vecka senare ytterligare två bon, vilka var övergivna och innehöll vardera 6 ägg som ruvats maximalt 2 dagar.

Buskskvätta: Bo med 5 ägg hittades den 7 juni, ruvning pågick. Den 9 juni var boet övergivet ehuru kullen fanns kvar orörd. Boet låg så skyddat att ingen snö föll i detta. Ett andra bo påträffades den 4 juni med 6 ägg och ruvning konstaterades den 7. Den 14 juni befanns det övergivet och i detta fall hade dess »tak» tryckts ned av snön.

Björktrast: Bo med 4 ägg och varnande föräldrafåglar påträffades den 7 juni. Vid besök två dagar senare låg äggen täckta med snö. Dessa förblev övergivna. I ett andra fall hittades bo med 3 ägg under ruvning den 7 juni. Tre dagar senare befanns kullen vara övergiven. I ytterligare två fall kom kullar på 1 resp. 5 ägg att överges, men händelseförloppet kunde här ej sättas i lika klart samband med snöfallen.

Taltrast: Ruvning av 5 ägg pågick den 7 juni. Kullen var övergiven två dagar senare trots att boet låg skyddat mot snön vid stammen av en stor och tät gran. Äggen innehöll halvgångna, döda foster. En dryg vecka efter sista snöfallet hittades ytterligare två bon

som innehöll 1 och 5 ägg. Båda var övergivna och hade av alla tecken att döma varit det en längre tid.

Rödvingetrast: Ruvning av 5 ägg den 4 juni. Av någon anledning försvann tre ägg före kläckningen som började den 7 juni. Den 9 juni var boet övergivet och innehöll då två döda ungar. Ett andra bo innehöll 3 ägg den 6 juni. Vid kontroll den 16 juni befinns det vara övergivet trots att det innehöll 5 ägg.

Kommentar till valda arter

Storlom (*Gavia arctica*). Funnen på fyra lokaler i Sorsele-området: 7,5 km NNO Sorsele (2 ex.), Arresjaure (1 ex.), Gargjaure (1 ex.) samt 4 km O Slagnäs, Pite lappmark (2 ex.).

Pilgrimsfalk (*Falco peregrinus*). Den 20.6 sågs 1 ex. med byte i klorna i Ammarnäs flyga i riktning mot Ribovardo. Den 15.6 sågs 1 ex. på fjällheden vid Kuoltatjåkko. Slutligen 1 ex. 4 km O Slagnäs, Pite lappmark, den 20.6.

Tornfalk (*Falco tinnunculus*). 1 par häckade av allt att döma vid Galgatmyrens nordända i Sorsele-området.

Dubbelbeckasin (*Gallinago media*). 1 ex. iaktogs ett flertal gånger i en av provytorna på risheden vid Kuoltatjåkko (jfr ALM *et al.* 1965).

Dvärgbeckasin (*Lymnocyptes minimus*). Arten iaktogs spelande över Lessjauremyren den 2.6. Enligt Förteckning över Sveriges fåglar (1962) är arten icke med säkerhet funnen i Lycksele lappmark. Dessutom observerades arten i Pite lappmark på flera lokaler i myrområdena 2-4 km O Slagnäs i slutet av maj och juni, samt över Yxtjernmyr den 20.6.

Svartsnäppa (*Tringa erythropus*). Vid Lessjauremyren påträffades två intensivt varnande fåglar på samma plats den 20.6 och 29.6. Bo eller ungar hittades ej men fåglarnas beteende antydde häckning med till visshet gränsande sannolikhet. Arten har icke tidigare konstaterats häcka i Lycksele lappmark (Förteckning över Sveriges fåglar, 1962).

Labbe (*Stercorarius parasiticus*). 1 ex. tillhörande den mörka fasen iaktogs över Galgatmyren vid Sorsele på kvällen den 1.6. Observationen utgör den första av arten i Lappland (Förteckning över Sveriges fåglar 1962). Ytterligare en observation gjordes den 17.6, då

1 ex. av den ljusa fasen kom flygande österifrån över Kaissats och försvann bort över Stora Tjulträsk.

Fiskmåsa (*Larus canus*). Förekommer uppenbarligen i mycket ringa antal i barrskogsdelarna av både Sorsele och Arjeplogs kommuner. Endast en observation gjordes, nämligen vid Båtsjaur, Pite lappmark, den 30.5.

Skrautmåsa (*Larus ridibundus*). Den 9.6 observerades 1 ad. ex. på deltat i Ammarnäs.

Ringduva (*Columba palumbus*). Till skillnad mot föregående år iaktogs arten 1964 i Sorsele-området vid ett flertal tillfällen: 2 ex. vid Svergoträsk station den 26.5; flera gånger runt Galgatomrens nordända (max. 4 ex.); 3 ex. mellan Vännäs och Hällnäs utmed vägen Sorsele–Ammarnäs den 28.6.

Hökuggla (*Surnia ulula*). Arten var oerhört talrik jämfört med föregående år ehuru flera par påträffades redan då. Tre par lokaliserades de första dagarna i juni i området mellan Ammarnäs och Stora Tjulträsk, vidare två par på Ribovardos nordsluttning intill Ammarnäs, samt ett par vid renslakteriet nära Djupfors. Ungarna blev flygga i början av juni. I övrigt erhöles kontakt med arten vid snart sagt varje längre vandring i skogsområdet. Längre ner i skogslandet noterades arten på Måskenäivemyren, 1 km N samma myr, mellan Laisvall och Båtsjaur samt 1 km O Slagnäs, på samtliga fyra lokaler gamla, jagande fåglar. Ungar sågs den 18.6 mellan Bure och Slagnäs och vid Björkuddmyr, samt den 29.6 på Måskenäivemyren.

Hornuggla (*Asio otus*). Häckning konstaterad på två lokaler, dels invid Ammarnäs, där ungaras tiggläten hördes dagarna kring den 5.6 och där ett skatbo som av allt att döma använts till boplatz hittades, dels i närheten av Högbäckens renslakteri där tre flygga ungar påträffades den 8.6. Sistnämnda kull höll alltså till strax nedanför trädgränsen.

Tornsvåla (*Apus apus*). Jämfört med föregående år var arten avsevärt talrikare i Sorsele-området och observerades över Galgatomren och Svergoträskan i relativt stort antal från slutet av maj till mitten av juni. De första, 3 ex., sågs den 27.5. Största flocken, drygt 50 ex., den 31.5. I övrigt sågs arten vid Gargjaur, Lessjauremyren samt Orträsk.

Göktyta (*Jynx torquilla*). Två stationära par kunde lokaliseras i fjällbjörkskogen på Valles och Kaissats' sydsluttningar.

Sånglärka (*Alda arvensis*). Över ängarna söder om Sorsele

sjöng 3 ex. från slutet av maj till mitten av juni (föregående år endast 1 ex. på samma plats). Dessutom iakttoogs arten vid Gargjaur den 27.5 (2 ex.) samt vid Mäskenåivemyren den 29.6 (1 ex.).

Trädkrypare (*Certhia familiaris*). Häckade i ängsbjörkskogen på Kaissats' sydsluttning vid Stora Tjulträsk. Paret sågs samla föda den 7.6 och den utflugna kullen iakttoogs den 17.6.

Koltrast (*Turdus merula*). Stationär förekomst på fyra lokaler: Näsberget vid Ammarnäs, vid Tjulån ovanför Karsbäckens utflöde, samt två vitt skilda tillhåll på Kaissats' sydsluttning. Föregående år observerades i motsvarande områden endast ett eller möjligen två par.

Törnsångare (*Sylvia communis*). 1 ex. observerades vid östra delen av Stora Tjulträsk den 13.6. Sågs vid endast detta tillfälle.

Ärtsångare (*Sylvia curruca*). 1 ex. sjöng i den frodiga fjällbjörkskogen mellan Stora och Lilla Tjulträsk den 20.6. I Sorseletrakten sågs 1 ex. vid Galgatmyrens nordända den 2.6, samt dessutom 1 ex. vid Arresjaure den 27.5 och 1 ex. vid V. Orrträsk den 18.6.

Grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix*). 3 hanar sjöng i olika tillhåll i ängsbjörkskogen på Kaissats' sluttning ned mot Stora Tjulträsk. Första lokalen påträffades den 4.6 då hanen sjöng, och här hittades också bo med 5 ägg den 7.6. Häckningen blev framgångsrik. Detta utgör tydligen första konstaterade häckningen av arten i Lappland (Förteckning över Sveriges fåglar 1962). Två andra hanar hördes första gången den 9.6 och den 19.6. Den 20.6 kontrollerades att det med säkerhet rörde sig om tre hanar och icke om förflyttning av en och samma hane mellan från varandra vitt skilda sångplatser.

Rödstrupig piplärka (*Anthus cervinus*). 2 ex. över deltat i Ammarnäs den 9.6.

Ortolansparv (*Emberiza hortulana*). Endast spridda observationer gjordes. Den 5.6 hördes 1 ex. sjunga på nedre delen av Ribovardos nordsluttning och 1 ex. i Ammarnäs samhälle. 1 ex. uppehöll sig en längre tid på ett hygge på Valles sluttning.

Summary

Ornithological notes from the districts of Ammarnäs and Sorsele, Swedish Lapland, in 1964

Bird census work was carried out by a group of field ornithologists in a number of study areas in the alpine and subalpine regions of the Ammarnäs area in early summer 1964. The results of the census work are published elsewhere (cf. References below), whereas some observations which did not concern the study area investigations are reported in this paper. The Hawk-Owl (*Surnia ulula*) was extremely abundant and a large number of families with fledged young were recorded. The Jack Snipe (*Lymnocyptes minimus*) was observed in the Sorsele district, the first certain record of the species in this part of Lapland (Lycksele lappmark). A pair of Spotted Redshanks (*Tringa erythropus*) was found in the same locality under circumstances which were strongly indicative of breeding (breeding of the species has as yet not been established in Lycksele lappmark). A specimen of the Arctic Skua (*Stercorarius parasiticus*) was observed near Sorsele on 1 June, and another specimen near Ammarnäs on 17 June; no record of the species has previously been made in Swedish Lapland. Finally, a nest of the Wood Warbler (*Phylloscopus sibilatrix*) was found on 7 June in the subalpine meadow birch forests on the southern slopes of the mountain of Kaissats near Ammarnäs. It contained 5 eggs and the brood was successfully reared. Single specimens of the species have occasionally been reported from Swedish Lapland, but there are no previous cases of confirmed breeding in the landscape.

Litteratur

- ALM, B., ENEMAR, A., MYHRBERG, H., & SVENSSON, S., 1965. The density of birds in two study areas of the alpine region in southern Lapland in 1964. Acta Universitatis Lundensis II, No. 4.
- ENEMAR, A., 1964. Småfågelfaunans täthet och sammansättning i några skogsbiotoper längs övre Vindelälven år 1963. Fauna och Flora 59: 1-23.
- ENEMAR, A., HANSON, S. Å., & SJÖSTRAND, B., 1965. The composition of the bird fauna in two consecutive breeding seasons in the forests of the Ammarnäs area, Swedish Lapland. Acta Universitatis Lundensis II, No. 5.
- Sveriges ornitologiska förening, 1962. Förteckning över Sveriges Fåglar. Stockholm (5:e uppl.).
- MYHRBERG, H., 1964. Fågelobservationer i Ammarnäs-området sommaren 1963. Fauna och Flora 59: 124-143.
- SVENSSON, S., 1964. Häckningsbiologiska och faunistiska notiser rörande Sorsele-traktens fågelfauna sommaren 1963. Fauna och Flora 59: 24-34.
- 1965. Iakttagelser över häckande tofsvipor och storspövar i Lycksele och Pite lappmarker sommaren 1964. Fauna och flora 60: 53-62.